

Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1302-3543

April/Nisan 2022, 25 (49): 247-251

İki Sûfinin Mücadelesi

Oğuzhan Şahin

Litera Yayıncılık, İstanbul, 1. Bs. 2018, 440 s.

Güneş Gezer

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
gunes.gezer@gibtu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-2667-8958

Makale Bilgisi/Article Information**Makale Türü/Article Types:** Kitap Tanıtımı/Book Review**Geliş Tarihi/Received:** 07 Mart/March 2022**Kabul Tarihi/Accepted:** 07 Mart/March 2022**Yayın Tarihi/Published:** 30 Nisan/April 2022**Yayın Sezonu/Pub Date Season:** Nisan/April**Cilt/Volume:** 25**Sayı/Issue:** 49**Sayfa/Pages:** 247-251

Atıf/Cite as: Gezer, Güneş. "İki Sûfinin Mücadelesi, Oğuzhan Şahin, Litera Yayıncılık, İstanbul, 1. Bs. 2018, 440 s.". Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi-Tasavvuf Scientific and Academic Research Journal 25/49 (Nisan 2022): 247-251.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

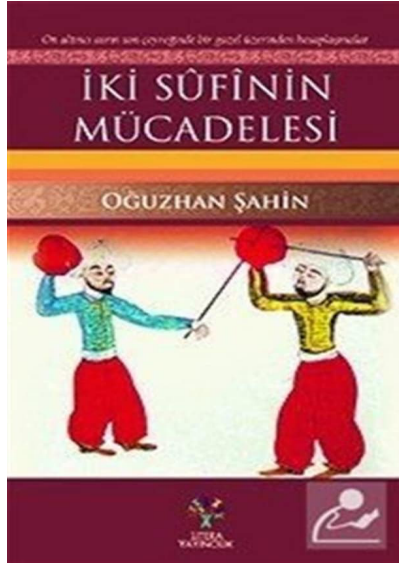
Yayıncı/Published by: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/İstanbul Sabahattin Zaim University.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Güneş Gezer).

İki Sûfinin Mücadelesi

Oğuzhan Şahin

Litera Yayıncılık, İstanbul, 1. Bs. 2018, 440 s.

"Her ne dirsem Hakk ânı eyler hemân / Şöyle benzer ben ânun ağasıyam" (105 s.)

Eseri yayına hazırlayan Oğuzhan Şahin, lisans, yüksek lisans ve doktorasını Türk Dili ve Edebiyatı alanında yapmıştır. Öğretim üyesi olarak görev yapan araştırmacının çalışmaları daha çok tasavvufî-edebî metinler üzerinedir. Tanıtıma konu eser, müellifin yayımlanmış ilk kitabıdır.

Eser, Rusûhî Efendi'nin (ö. 983/1576'dan sonra) yazdığı bir gazel üzerine Yûsuf Sinânüddin'in (ö. 988/1581) eleştirisi ve bu eleştiri üzerine oluşan polemikleri konu edinmektedir. Halvetî tarikatına müntesip iki şeyhin bir gazeli merkeze alarak tartışması Osmanlı tasavvuf düşüncesinde tarikat içi eleştiriye misal olması bakımından önem arz eder. Münîrî-yi Belgrâdî'nin (ö. 1018/1620'den sonra) Rusûhî'nin gazeli üzerine Sinânüddin'in eleştirisinden daha kapsamlı bir reddiye kaleme alması, tartışmanın sonraki dönemlere uzadığını göstermektedir.

Giriş, dört bölüm ve eklerden oluşan eser, "İlk Satırlar" başlığını taşıyan bir ön söz ile başlamakta ve müellif burada eserin genel çerçevesini ortaya koymaktadır (ss. 13-17). "Bir Halvetînin Hamzavîlikle İmtihani" başlığını taşıyan giriş bölümünde müellif, Halvetî meşâyihından Sofyalı Bâlî'ye (ö. 960/1553) intisap eden Rusûhî'nin Bayramiyye-Melâmîyye tarikatının Hamzaviyye koluna mensubiyetini ve Melâmî bir neşveye sahip olup olmadığını tartışmaktadır. Bu konuda daha çok Abdülbaki Gölpinarlı ve Ahmet Yaşar Ocak'ın görüşlerini referans alan müellifin bahsi geçen isimler gibi kesin bir sonuca ulaşmadığı görülmektedir (ss. 17-35).

Birinci bölüm, "Rusûhî Süleyman Efendi" başlığını taşımaktadır. Müellif bu kısımda Rusûhî'nin biyografisine, gazeline, mektubuna ve tartışmalı fetvasına yer vermektedir. Yazarın aktardığı bilgilerden Rusûhî'nin hayatını üç döneme ayırmak mümkündür: İlki, İslâmî ilimler eğitimini tamamlayıp tasavvufa yöneldiği ve halk tarafından benimsendiği dönemdir. Tartışmaya konu gazelini yazmasıyla halkın Rusûhî'ye bakışı değişmiş ve kendisine bir muhalefet oluşmuştur. İkincisi, gazel etrafında teşekkül eden polemiklerin yer aldığı ve Rusûhî'nin ciddi bir şekilde tenkit edildiği dönemdir. Üçüncüsü ise söz konusu eleştirilerin neticesinde Rusûhî hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılmadığı dönemdir. Rusûhî'nin yedi beyitten oluşan ve ne zaman yazdığı tam olarak bilinmeyen gazelinin tamamı Münîrî'nin *Şerh-i Kasîde-yi Süleymân* isimli risalesinde bulunmaktadır. Gazel üzerine oluşan

polemiğin toplum içinde kutuplaşmaya da yol açtığı, Rusûhî gazelini te'vîl etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Ayrıca kim tarafından kaleme alındığı bilinmeyen kendisini destekler nitelikte bir fetva yazılmıştır. Müellif, bölüm sonunda yer verdiği ekler bölümünde Rusûhî'nin gazeline yazdığı mektup niteliğindeki te'viline de yer vermiştir (ss. 35-87).

Yûsuf Sinânüddîn'in hayatına ve risalesine yer verilen ikinci bölüm, "Yûsuf Sinânüddîn Efendi" başlığını taşımaktadır. Dönemin padişahı III. Murad (ö. 1003/1595), Halveti meşâyihinden Şeyh Şücâ'ya (ö. 996/1588) intisap etmiş ve Halvetiyye mensuplarıyla yakınlık kurmuştur. Sinânüddîn'in Rusûhî'nin gazeline yazdığı *Tadlîlü't-te'vîl* –ki bu eser *İbtâl-i Rusûhî* isimiyle de bilinmektedir- adlı reddiyesini III. Murad'a ithaf etmesi söz konusu yakınlığı göstermekte ve III. Murad'ın meseleye müdâhil olduğu izlenimi vermektedir. Rusûhî'nin kayıplara karışması ve Sinânüddîn'in terfisi bu yargıları destekleyen unsurlardır. Müellif bu noktada Sinânüddîn'in söz konusu reddiyesini ele almakta ve içerik bakımından değerlendirmektedir. Buna göre risale, Rusûhî'nin yazdığı mektup, aldığı fetva ve gazelin beşinci ve altıncı beyitlerini içermektedir. Eserde sert bir dil kullanan Sinânüddîn, Rusûhî'yi padişaha yaranma, halkı saptırma ve dinin temel esaslarını tahrifle suçlamakta ve Rusûhî'nin gazelindeki tartışmalı konuları ele almaktadır (ss. 87-113).

Müellif, "Gazel" başlığını taşıyan üçüncü bölümde Rusûhî'nin bahsi geçen gazeline yazdığı te'vîli ve Sinânüddîn'in gazele reddiyesini üslûp ve içerik bakımından tahlil etmektedir. Daha sonra Sinânüddîn'in eserinde Rusûhî için önerdiği cezaya yer vermektedir. Ona göre cezası yakılmak ya da taşlanmak sûretiyle öldürülmektir. Bu bölümde dikkat çeken bir diğer husus, Rusûhî'nin *Risâle fî-hakki'r-revâfizi'l-merdûdîn* başlığında bir risale kaleme almasıdır. Bu risalede Rusûhî, zındıklığı tanımlamakta ve zındıkların vasıflarını ele almaktadır. Böylece kendisine yöneltilen zındıklık iddiasına cevap vermeye çalışmaktadır. Müellif bu bölümün eklerinde *Risâle fî-hakki'r-revâfizi'l-merdûdîn* ve *Tadlîlü't-te'vîl* isimli iki risalenin tenkitli metnine yer vermiştir (ss. 113-197).

"Münîri-yi Belgradî" başlığını taşıyan dördüncü bölümde müellif, Münîri'nin, Rusûhî'nin gazeline yazdığı reddiyeyi ele alıp içerik açısından analiz etmektedir. Münîri'nin bu reddiyesi Sinânüddîn'inkinden daha kapsamlı ve sistematiktir. Münîri risalesinde ilk önce Rusûhî'nin yedi beyitlik gazeline yer vermekte ve bu gazeli kendi perspektifinden ele

almaktadır. Daha sonra şerh usûlünü uygulayarak Rusûhî'nin gazeldeki iddialarını eleştirmektedir. Münîrî bu gazeli şeriate, marifete ve hikmete muhalif görmüş ve pek çok açıdan eleştirmiştir. Eleştirilerden dikkat çekenler; dilinin zorluğu ve karmaşıklığı, içerisindeki bazı ifadelerin şathiye sayılıp sayılmayacağı konusundaki belirsizliği, Ekberî geleneğin varlık ve bilgi görüşünün izlerini taşıması ve içerisindeki bilgilerden dolayı halkı saptırma ihtimalinin olması şeklinde sıralanabilir. Müellif bu bölümün eklerinde *Şerh-i Kasîde-yi Süleymân* isimli eserin tenkitli metnine yer vermiştir (ss. 197-381).

Müellif, “Son Satırlar” başlığıyla yer alan sonuç bölümünde söz konusu polemik hakkında kendi görüşlerine yer vermiştir. Rusûhî'nin Hamzaviyye'ye bağlı olup olmadığı ve Sinânüddîn'in yalnızca din kaygısı sebebiyle reddiye yazıp yazmadığı hakkında net bir görüş belirtmemektedir. Yazar, Rusûhî'nin zındıklık veya ilhad propagandası yaptığını düşünmemekte; Sinânüddîn'in ise göze girme çabası içerisinde olabileceğini ifade etmektedir. Yazara göre Münîrî, Rusûhî'nin Ekberî geleneğe bağlı bir sûfî olduğunu düşündüğü için onu eleştirmiştir.

Yazarın yöntem olarak eserde okurlara sorular yöneltmesi meselelere farklı açılardan bakma imkânı sunmaktadır. Sayfa altı dipnotlarda verilen geniş bilgiler metnin daha kolay anlaşılmasına imkân tanımaktadır. Bölümlerin ve eserin sonunda orijinal metinlere yer verilmesi belgelerin tetkikini kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte bölüm sonlarında ve alt başlıklardaki “Ekler”in, eserin akıcılığına engel oluşturduğu söylenebilir. Farklı bölümlerde aynı meselelere değinilmesinin okurda verdiği tekrara düşme algısı, akıcılığı olumsuz etkileyen bir diğer husustur. Kullanılan dil ve Osmanlıca kelimeler eseri genel okura hitab etme özelliğinden uzaklaştırmaktadır. Bundan sonraki baskılarda, Osmanlıca metinlerin peşinden o metinlerin günümüz Türkçesine sadeleştirilerek eklenmesi, eserden daha geniş bir kitlenin istifadesine imkân tanıyabilecektir.